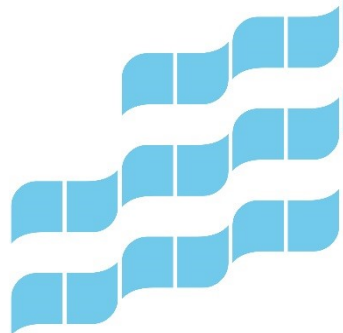

Tampereen kaupungin tarkastuslautakunnan arviointiperiaatteet
tarkastuslautakunta 6.5.2025

Kaupungin toiminnan ja talouden valvontajärjestelmä

Kaupungin valvontajärjestelmä koostuu sisäisestä ja ulkoisesta valvonnasta. Tarkastuslautakunta on osa ulkoista valvontaa. Lisäksi kaupungin toimintaa valvovat useat valvontaviranomaiset.

Tarkastuslautakunta arvioi kaupungin toiminnan onnistumista. Valtuusto päättää kaupungin toimintaa koskevista tavoitteista mm. strategiassa ja talousarviossa. Tarkastuslautakunta arvioi, miten kaupunkikonserni on onnistunut valtuuston tahdon toteuttamisessa. Kaupunki ostaa tilintarkastuspalvelunsa tehtävään soveltuvalta tilintarkastusyhteisöltä. Tarkastuslautakunta *valmistelee* tilintarkastuspalvelujen hankintaa koskevan päätöksen valtuustolle. Lisäksi tarkastuslautakunta huolehtii kaupungin ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen *yhteensovittamisesta*.

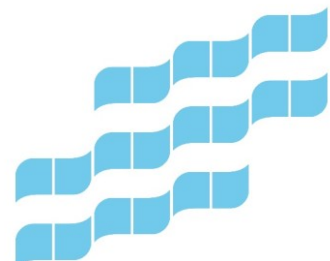
Tilintarkastajan tehtävä on *tarkastaa* kaupungin hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös. Tilintarkastaja tarkastaa kaupungin toiminnan *laillisuutta* mm. hallinnon, tilinpäätöksen, valtionosuuksista annettujen perusteiden, sisäisen valvonnan, riskienhallinnan ja konsernivalvonnan näkökulmista. Tilintarkastaja raportoi tarkastuksen etenemisestä ja tarkastushavainnoistaan tarkastuslautakunnalle.

Kaupungin *sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä* vastaa *kaupunginhallitus*. Niiden toimivuudesta vastaavat *kaupungin ylin johto, johtavat viranhaltijat ja esihenkilöt*. Käytännössä sisäinen valvonta vaatii kaupunkiorganisaatiossa jokaisen sitoutumista. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtäviä ovat mm. kaupungin toiminnan taloudellisuuden ja tulokellisuuden *varmistaminen*. Tehtäviin kuuluu myös varmistaa kaupungin toiminnan lainmukaisuus ja perustuminen sitä koskeviin säädöksiin ja ohjeisiin.

Sisäinen tarkastus toimii kaupungin ylimmän johdon tukena. Se antaa johdolle tietoa kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuudesta. Sisäinen tarkastus tekee *tarkastuksia* ja toteuttaa ajoittain myös *neuvontatoimeksiantoja*. Se raportoi tarkastuksistaan kaupunginhallitukselle. Sisäinen tarkastus seuraa antamiensa suositusten toteuttamista ja raportoi seurannan tuloksista pormestarille ja konserni johtajalle.

Kaupungin valvontaympäristössä toimittaessa on tärkeää, että jokainen tuntee omat vastualueensa ja ymmärtää, miten ne eroavat muiden toimijoiden vastuista. Tarkastuslautakunnan tehtävä on laatia arviointieja tiedoksi valtuustolle. Tarkastustehtävistä sen sijaan vastaavat pääsääntöisesti sisäinen tarkastus ja tilintarkastus. Tarkastuslautakunnalla, tilintarkastajalla ja sisäisellä tarkastuksella on omat työohjelmansa, joiden pohjalta ne tekevät työtään.

Tarkastuslautakunnan arviointitehtävä

Kuntalain 14. luvun 121 §:ssä luetellaan tarkastuslautakunnan tehtävät. Yksi näistä tehtävistä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat *toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa* toteutuneet ja onko *toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella* tavalla. Toinen kuntalain mukainen tehtävä liittyy tilanteeseen, jossa kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Tarkastuslautakunnan tehtävä on silloin arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella ja voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä.

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tulee laatia arviointisuunnitelma ja antaa valtuustolle vuosittain arviointikertomus, jossa esitetään arviointien tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Kunnanhallituksen tulee antaa valtuustolle lausunto toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aiheutta. Kuntalain mukaan tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisenä pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista. Tampereen tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle arviointikertomuksen lisäksi selvityksiä esim. syksyisin arviointiraportissa.

Tarkastuslautakunnan arviointitoiminta tuottaa valtuustolle objektiivista tietoa päätöksenteon tueksi. Arvioinneilla tuotetaan valtuustolle, henkilöstölle ja kuntalaisille tietoa siitä, miten kaupunkikonsernin toiminta on edistänyt strategian toteutumista.

Arviointisuunnitelma, työohjelma ja arviointiasetelma

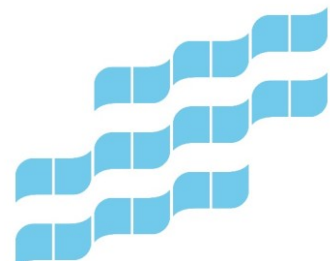
Tarkastuslautakunta laatii työnsä pohjaksi nelivuotisen *arviointisuunnitelman*. Arviointisuunnitelma kuvaa strategiakaudella tehtävät arvioinnit yleisellä tasolla. Arvioinnit kohdistetaan kaupungin strategian teemoihin ja muuhun kaupungin keskeiseen toimintaan. Arviointisuunnitelma annetaan valtuustolle tiedoksi.

Tarkastuslautakunta laatii jokaiselle vuodelle *työohjelman*, joka perustuu arviointisuunnitelmaan. Työohjelmassa määritellään vuoden aikana tehtävät arvioinnit.

Arvioinnille laaditaan pääsääntöisesti *arviointiasetelma*. Asetelma auttaa tarkastuslautakuntaa ja tarkastustoimea sitoutumaan yhteiseen käsityksen arvioinnin tavoitteista ja sisällöstä. Asetelmassa määritellään alustavasti arviointikohde, arviointikysymys, arvioinnin rajausta ja mahdollinen arviointikriteeri.

Arviointikohde on taho tai toiminta, johon arviointi kohdistuu. *Arviointikysymys* kiteyttää, mitä arvioinnilla halutaan saada selville. Tarkastuslautakunnan arviointi vastaa arviointikysymykseen. *Arvioinnin rajausta* määrittää, mitkä asiat sisältyvät arviointiin ja mitkä jäävät sen ulkopuolelle. Rajausta voi liittyä esim. arvioinnissa tarkasteltaviin näkökulmiin, ajanjaksoon tai palveluihin. Rajaamalla arvioinnista saadaan ytimekäs ja tarkoituksenmukainen kokonaisuus. Mahdollisuuksien mukaan asetelmaan liitetään *arviointikriteeri*. Se ilmaisee hyvänä tai tavoiteltavana pidettävän asioiden tilan, johon olemassa olevaa asioiden tilaa verrataan.

Arvioinnit valmistellaan tarkastustoimessa. Valmistelu sisältää mm. palaverit arviointikohteen kanssa, arviointiaineiston kokoamisen ja käsittelyn, arviointikohteen haastattelut ja arvioinnin tulosten kokoamisen arviointikertomuksessa julkaistavaksi tekstiksi. Tarkastustoimen henkilöstö vahvistaa riippumattomuutensa vuosittain.

Tarkastuslautakunnan arviointityöskentely

Arviointiin liittyy yleensä tarkastuslautakunnan kokous, jossa arviointikohteena olevasta toiminnasta vastaava johtaja esittelee toiminnan lyhyesti tarkastuslautakunnalle. Kokoukseen kutsutaan yleensä yksi tai kaksi esittelijää. Kutsuttavia henkilöitä voivat olla esimerkiksi palvelualueen johtaja, arviointikohteena olevan toiminnan johtaja, arviointikohteen asiantuntija, tytäryhtiön toimitusjohtaja, tytäryhtiön hallituksen puheenjohtaja ja omistajaohjauksen edustaja.

Arvioinnin valmistelija toimittaa arviointikohteelle arviointiasetelmaa tukevat ennakkokysymykset ennen arviointitilaisuutta. Lautakunnan jäsenillä on mahdollisuus toimittaa tarkastustoimelle ennakkokysymysehdotuksia. Kysymysten määrä pidetään pienenä, jotta arviointitilaisuus etenee sujuvasti ja keskittyy arviointiasetelman kannalta olennaisiin asioihin. Arviointikohde laatii esittelynsä ennakkokysymysten pohjalta. Esitysmateriaali pyritään toimittamaan tarkastuslautakunnalle kokousta edeltävällä viikolla.

Esittelyn jälkeen lautakunnalla on mahdollisuus esittää kysymyksiä esittelijöille. Kysymysten tulee liittyä arvioinnin aiheeseen. Arviointitilaisuudessa vältetään arviointiaiheen ulkopuolista yleistä keskustelua. Puheenjohtaja huolehtii aikataulusta ja puheenvuorojen jakamisesta. Arviointitilaisuudet ovat suljettuja kokouksia. Niissä käyty keskustelu ja arviointiaineisto eivät ole julkisia.

Arvioinnin lähtökohdat

Arviointikohdetta voidaan tarkastella esim. kaupungin toiminnan tuloksellisuuden, tarkoituksenmukaisuuden, talouden, palvelujen, suunnitelmien, investointien tai tavoitteiden toteutumisen näkökulmista.

Kaupungin *toiminnan tuloksellisuutta* voidaan tarkastella esim. palvelujen laadun, työhyvinvoinnin, tuottavuuden ja taloudellisuuden tai toiminnan vaikuttavuuden näkökulmista. Tuloksellisuuden tarkastelussa käytetään mm. asiakastyytyväisyys- ja työhyvinvointikyselyjen tuloksia, tavoitteiden toteumatietoja ja toimintaa kuvaavia tunnuslukuja. Tuloksia vertaillaan esim. ajallisesti, koko kaupungin tuloksiin tai toimialan muiden toimijoiden tuloksiin.

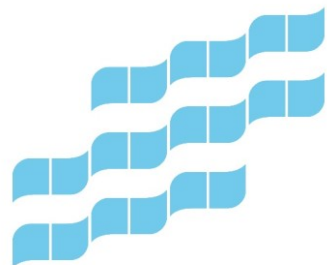
Tarkoituksenmukaisuuden arviointi tarkoittaa kaupungin toiminnan, toimintatapojen ja palvelujen arviointia sen perusteella, kuinka hyvin ne vastaavat asetettuja tavoitteita ja tuottavat julkista hyötyä. Arvioinnissa tarkastellaan, onko kaupungin toiminnalla saavutettu tavoiteltuja vaikutuksia. Kaupungin tavoittelemia vaikutuksia kuvataan mm. kuntastrategiassa, siitä johdetuissa tavoitteissa ja kehitysohjelmissa.

Tavoitteiden toteutumisen arviointi

Tarkastuslautakunnan tehtävä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet. Lisäksi tarkastuslautakunta arvioi harkitsemassaan laajuudessa kuntastrategiassa asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Valtuusto hyväksyy kaupungin ja tytäryhteisöjen vuositavoitteet kaupungin talousarviossa. Tarkastuslautakunta arvioi näiden vuositavoitteiden toteutumista kokonaisuutena arviointikertomuksessa. Lisäksi lautakunta voi arvioida yksittäisten tavoitteiden toteutumista.

Arvioinnissa voidaan antaa tavoitteen toteutumisen lisäksi tietoa mm. siitä, miten tavoitetta on toteutettu, miten tavoitteen toteutumista seurataan ja mitkä seikat ovat vaikuttaneet tavoitteen toteutumiseen tai

toteutumatta jäämiseen. Tarkastuslautakunta voi ottaa kantaa mm. tavoitteen ymmärrettävyyteen, mitattavuuteen, vaativuuteen ja siihen, toteuttaako tavoite strategiaa.

Tavoitteen arvioitavuuden edellytykset:

- Tavoitteen sekä siihen liittyvien mittarien ja kriteerien tulee olla valtuuston hyväksymiä.
- Tavoitteesta tulee ilmetä selvästi, mitä sen saavuttaminen edellyttää.
 - Edellytys voi olla esim. toimenpideluettelo tai tunnusluvun arvo.
 - Jos tavoitteen toteutumisvaatimuksiin liittyy rajoituksia, niiden tulee käydä ilmi tavoitteesta. Rajoitus tulee ilmoittaa esimerkiksi silloin, kun laajan tavoitteen (koululaisten laskutaidon parantaminen) toteutuminen ratkaistaan yksittäisten tulosten perusteella (tiettyjen vuosiluokien tietyt testitulokset).
- Tavoitteen ja mahdollisen mittarin tulee liittyä samaan asiaan. Mittari tarkoittaa, mitä tavoitteella tarkoitetaan.
- Tavoitteen toteutumisen arvioimiseen tarvittavien tietojen (esim. kyselytulokset ja vertailutiedot) tulee olla saatavilla.

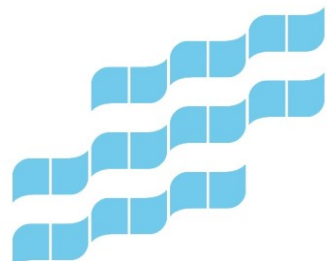
Jos talousarviossa ei ole asetettu toteutumiskriteeriä tai jos kriteeri on epäselvä, tarkastuslautakunta soveltaa seuraavia arviointikriteereitä.

- Tavoite toteutui: tavoitellut tulokset on saavutettu täysin tai saavuttamatta jääneiden tulosten osuus on vähäinen ja epäolennainen. Tunnusluvun muodossa ilmaistu tavoite katsotaan toteutuneeksi, kun tavoitearvo on kokonaan saavutettu.
- Tavoite toteutui osittain: Jos vähintään puolet moniosaisesta tavoitteesta on saavutettu, voidaan tavoite arvioida osittain toteutuneeksi. Osittaisen toteutumisen arviointia ei käytetä silloin, kun tavoitteen mittari on tunnusluku.
- Tavoite ei toteutunut:
 - Tavoiteltuja tuloksia ei saavutettu tai vain alle puolet osatavoitteista on saavutettu.
 - Jos tilanne on muuttunut tavoitteen asettamisen jälkeen ennalta arvaamattomalla ja merkittäväällä tavalla niin, että tavoitteen toteuttaminen olisi ollut epätarkoituksenmukaista, tavoite arvioidaan toteutumatta jääneeksi.
 - Arvioinnissa tarkastellaan vain arviointivuoden tavoitetasoa. Jos arviointivuoden tavoitetaso ei täyty, tavoite arvioidaan toteutumatta jääneeksi. Arviointiin ei vaikuta mahdollinen ennuste pitkän aikavälin tavoitteen toteutumisesta (esimerkiksi valmistuvien asuntojen määrä vuodessa / valtuustokaudella).
- Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida: edellä mainitut tavoitteen arviointiedellytykset eivät täyty.

Tarkastuslautakunta voi poiketa edellä mainituista tavoitteiden arvioitavuuden edellytyksistä tai arviointikriteereistä poikkeuksellisesta ja hyvin perustellusta syystä.

Arviointikertomus

Tarkastuslautakunta käsittelee arviointikertomukseen tulevat tekstit ja hyväksyy arviointikertomuksen kokonaisuutena. Arviointikertomus on objektiivinen, perusteltu ja selkeä. Kertomuksen sävy on rakentava. Arvioinnit ovat johdettavissa keskeisistä havainnoista.

Jokaisen arvioinnin johdantokappaleessa esitetään arviointikysymys ja sen jälkeen kuvataan arvioinnin sisältö. Arvioinnin lopussa esitetään tarkastuslautakunnan näkemys, joka sisältää vastauksen arviointikysymykseen. Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu siihen aineistoon, jota arviointityössä on käytetty. Jos arvioinnissa esim. todetaan kaupungin toiminta tavoitteiden mukaiseksi, tarkoittaa tämä toteamus arviointiaineiston perusteella ja arvioinnin aikana tarkastuslautakunnalle syntynyttä käsitystä.

Valmis arviointi lähetetään arviointikohteelle kommentoitavaksi ennen kertomuksen julkaisemista. Saadut kommentit käydään läpi tarkastustoimessa ja tekstiä muokataan tarvittaessa. Näin varmistetaan, että teksti ei sisällä virheellistä tietoa.

Työn julkisuus ja tiedottaminen

Arviointikertomus, kertomuksen lyhennelmä ja arviointiraportti julkaistaan kaupungin verkkosivuilla. Valmisteluasiakirjat ovat salaisia. Arviointityö edellyttää luottamuksellisuutta, jotta arviointikohteet voivat kertoa asioistaan avoimesti. Julkaistavat tekstit laaditaan niin, että luottamukselliset tiedot eivät päädy julkisuuteen.

Tiedottamisen ensisijaiset kohderyhmät ovat valtuutetut ja valtuustoryhmät. Muita kohderyhmiä ovat kaupungin viranhaltijat, henkilöstö ja kaupungin asukkaat. Tiedottamisen tavoite on edistää arvioinnin vaikuttavuutta.

